

EL PORRAT DE SANT BLAI A POTRIES

Arreu del món, i cíclicament al llarg del temps, la humanitat ha disposat de dies singulars, irrepetibles, carregats de simbolisme i màgia, fixats al calendari per distingir-los d'altres plens de quotidianitat i monotonia, són els dies de festa. La festa ens recorda que pertanyem a un grup, integrant-nos com a col·lectiu, distribuint responsabilitats i treball en comú, ens diferencia dels altres posant en relleu les nostres particularitats, la nostra identitat, els valors col·lectius i l'esdevenir del nostre passat. És temps de diversió, d'hospitalitat, d'encontre.

Hi han dues concepcions fonamentals que determinen la majoria de les nostres festes, el cicle agrícola i ramader i el calendari litúrgic, superposant-se en moltes ocasions. Aquesta tradició festiva arriba als nostres dies patint un procés de canvi i adaptació, perdent el seu caràcter agrícola i adaptant-se a una nova societat, on impera l'oci i els condicionaments socioeconòmics. En paraules de l'investigador J.E. Gonga *“La festa és un complex conjunt d'activitats i rituals d'un grup, a través dels quals es transmeten missatges amb significats de diversos tipus (històrics, socials, polítics, religiosos...), on les pràctiques festives, alegres, de diversió, es mesclen amb les religioses i, fins i tot, les màgiques, per a complir determinades funcions bàsiques per al grup (cohesió, solidaritat, protecció), i que es celebra amb caràcter periòdic, usualment cada any.”*

Alguns autors afirmen que moltes festes formen part d'un ritual de protecció relacionat amb l'economia camperola o amb la salvaguarda d'elements vitals, i que per mitjà de la invocació sagrada ens assegurem una bona collita o la prevenció de malalties. Tenen aquestes festes el caràcter de romeria que se celebra al voltant d'un santuari o lloc sagrat, on s'instal·la una mena de fira, **el porrat**. La memòria popular ha substituït l'expressió que seria l'adequada per anomenar la festa, *romeria*, pel nom que rebia la fira que l'aprofitava, *porrat*.

Al calendari festiu de la Safor poques festes tenen l'arrelament i acceptació popular del conegut **Porrat de Sant Blai a Potries**. Any darrere any, són milers els visitants que hi acudeixen al nostre municipi, per complir

amb el ritual religiós. L'onomàstica d'aquest sant i màrtir es commemora el dia 3 de febrer, però amb el pas dels anys aquesta tradicional romeria s'ha convertit en un referent cultural i festiu en el context territorial de las comarques centrals, constituint un dels principals esdeveniments d'interès de la nostra població. De fet, segons la resolució de 18 d'abril de 2007 de la Consellera de Turisme i Presidenta de l'Agència Valenciana de Turisme, les celebracions constitutives del Porrat de Sant Blai de Potries, han estat declarades amb el títol honorífic de **Festa d'Interès Turístic Provincial de la Comunitat Valenciana**.

Tot i la fe que, amb grans o petites dosis, mou a la gent, tots plegats celebrem un any si i l'altre també la festa del Porrat de Sant Blai de Potries, amb la qual sembla que tota la Safor ja vol celebrar l'arribada de l'escalfor de la primavera. El costum es anar a l'església dels Sants Joans, on se conserva una relíquia del sant, per passar-se-la per la gola. Menjar-se el panellet beneït, mentre sentim cantar els gojos a sant Blai, i encendre-li una candela a la seua capella. D'aquesta manera es compleix amb el ritual de protecció perquè el sant ens guarisca dels mals de la gola.

EL SANT

Sant Blai va viure a cavall entre els segles III i IV a la regió de Sebaste, l'actual Armenia, i la seua vida està envoltada amb una aurèola de llegenda. Ens trobem a una època convulsa a l'imperi romà, marcada per les disputes entre l'orient i l'occident romà (o entre l'emperador Constantí a occident i Licinio a l'orient), també per les persecucions dels cristians i l'edicte de Milà de l'any 313, o l'inici de les incursions bàrbares.

Membre d'una família benestant, va exercir com a metge a la seua ciutat Sebaste on atenia a multitud de persones, però, a la vegada, també exercia una important tasca evangelitzadora transmetent la seua fe en crist, qüestions aquestes que el feren un personatge molt estimat i de gran popularitat, arribant a ser bisbe de Sebaste. Encara que l'edicte de Milà tolerava la pràctica del cristianisme i teòricament posava fi a les persecucions, Licinio enfrontat a Constantí no va respectar l'edicte i mantingué les persecucions a les províncies de l'orient, per això sant Blai va fugir a refugiar-se a una cova del mont Argeo. Allí, diu la tradició, va fer vida eremítica i on sanava als animals salvatges que s'acostaven a la cova, per això en alguns llocs es també considerat com protector de ramats i ramaders (també es patró dels caçadors). Se li atribueixen infinitat de miracles, però pot ser el més conegut siga aquell que se li acostà una mare amb el seu fill que s'ofegava amb una raspa de peix i sant Blai el va curar de morir ofegat, per aquesta raó sant Blai es considerat un sant taumaturg, protector de les malalties de la gola. Al seu refugi del mont Argeo va

ser empresonat pel soldats del governador Agrícola, a les ordres de Licinio. Aleshores va estar persuadit d'apostasiar de la seua fe, a lo qual es negà, i va ser martiritzat i mort l'any 316. La iconografia ens presenta el sant amb els atributs del seu status de bisbe, el bàcul i la mitra, i de vegades a la mà el símbol de la seua passió, una raspa de cardar llana, per aquesta raó és el patró dels cardadors. Encara que també pot aparèixer amb dues candeles enceses, o amb un porquet, en relació al miracle que diu va fer tornar, bo i sa, a un llop salvatge el porquet que havia capturat.

LA DEVOCIÓ

Sant Blai forma part del nodrit grup dels sants i màrtirs de l'església que tingueren una ampla difusió durant els primers segles de l'era cristiana després de les grans persecucions, sobre tot a partir del segle IV, i de l'edicte de Tesalónica de l'emperador Teodosio en el 341. Per exemple, una de les primeres conseqüències del martiri i mort del sant va ser la conversió al cristianisme del poble armeni, ja al segle IV, un poble que s'ha mantés fidel al cristianisme fins els nostres dies.

Alguns autors afirmen que aquests tipus de sants, de caràcter taumatúrgic i terapeuta, arrepleguen i sintetitzen algunes creences i ritus de caràcter pagà, que estaven molt estesos entre la població, pel que ràpidament van estar acceptats. Amb tot, els cristians necessitaven models de santedat per evangelitzar als nous fidels (hem de tindre present que les invasions germàniques estan produint-se i cal evangelitzar aquestes gents, que arriben de fora, i que cosparan el domini polític de les antigues províncies del extint imperi romà, germen dels futurs regnes medievals europeus), així com per consolidar les noves comunitats de cristians, i d'això s'encarregaran en bona part les regles monàstiques fundant monestirs, esglésies, ermites, capelles o altars sota diverses advocacions, i en moltes ocasions, amb el beneplàcit de les classes dirigents, assumiren la possessió de grans extensions de terres i bens consolidant-se com illes espirituals, de cultura i poder.

El cult a sant Blai es va estendre ràpidament, i així veurem com sorgiran esglésies i ermites sota l'advocació del nostre sant durant els segles de l'alta edat mitjana, a diferents regions i regnes del l'occident europeu. Aquest sant que venia d'orient sintetitzava perfectament el cristianisme amb les idees paganes de les moltíssimes ètnies que formarien des d'aleshores la societat europea d'aquest període històric, el seu caràcter protector i taumatúrgic ho testimonia. Se li atribuiran, per exemple, propietats de protecció assegurant les collites del camp, en relació als ritus pagans de la fertilitat, o el bestiar i les persones de les inclemències del temps o la natura, les guerres i la violència, però sobre tot, de les malalties. Però també constituïa un vehicle de evangelització per consolidar unes comunitats cristianes en contexts culturals hostils, marcats per les rivalitats entre els regnes alt medievals i l'imperi carolingi, el poder temporal dels monarques i l'espiritual del papat, les invasions

o l'islam en expansió. A més a més, en aquestos regnes els homes eren cristians o s'havien convertit, però durant generacions havien estat acostumats a venerar a diferents deus pagans, i per això tendien a augmentar el número de éssers als que podien venerar religiosament, a la vegada que necessitaven fonamentar les seues creences en coses concretes, d'això l'extraordinari desenvolupament del culte a les relíquies, quasi sempre envoltades d'un alè de llegenda.

Pot ser, un dels casos més singular siga el de la ciutat italiana de Maratea on des de l'any 730 es conserven, a una església construïda sobre les ruïnes d'un temple pagà clàssic, les relíquies del sant que arribaren d'una manera llegendària per la mar; o la croata de Dubrovnik, antiga Ragusa, devots de sant Blai des de l'any 972, on diu la tradició van ser salvats de la destrucció a mans dels venecians per la intercessió del sant, i des d'aleshores és el patró de la ciutat.

Hem de tindre present que en aquesta època la possessió d'una relíquia proporcionava una força especial, sobrenatural, front l'adversitat, i va haver una vertadera obsessió per assolir-les, durant les croades els cristians repartiran relíquies de tot tipus arreu dels territoris cristians, fins i tot un dels objectius de les croades serà la de salvar els llocs sagrats i les seues relíquies de la mà dels infidels. A través de les relíquies es presentava lo sagrat al poble d'una manera visible, en un moment que la litúrgia no arribava a ser entesa clarament per tota la població, i menys en contextos rurals.

Entre els segles XI i XIV assistirem a un altre període d'expansió del culte als sants i a les seues relíquies, sobre tot dels màrtirs, afavorit per diverses causes, com l'esperit de croada de l'època baix medieval front el perill de l'Islam (1ª Croada del Papa Urbano II en l'any 1095). O pel paper fonamental que jugaran les ordres monàstiques i els seus monestirs (gran reforma monàstica, abadia de Cluny, els cistercencs, franciscans, dominics, ..) en la difusió de la cultura i la religió cristiana, amb l'aparició de llibres com la "Leyenda Aurea" de Jacobo de la Voràgine, que ens parla fonamentalment de la vida exemplar dels sants. Hui sabem que la copia de llibres als scriptorium dels monestirs va ser clau en la transmissió de la cultura cristiana, i que abundaven llibres de temàtica religiosa i de la vida dels sants a moltes de prestatgeries de les cases del segle XIV. Un altra causa la trobem en l'auge de

les peregrinacions als llocs sagrats, augmentant considerablement en nombre de fidels que hi peregrinaran (Roma, Camí de Santiago), per que Déu actuarà a través de les relíquies allí conservades, s'intenten assegurar protecció i aconseguir la redenció, a més a més, la possessió de les relíquies dona prestigi i dinamitza econòmicament el lloc on aquesta se troba, afavorint el desenvolupament urbà de les ciutats.

En el cas de la península ibèrica, ens trobem amb la presència del culte cristià restringit als territoris cristians del nord peninsular. Durant aquest període es consoliden els regnes cristians de la coneguda com a marca hispànica (Lleó, Navarra, Castella, Aragó i el comtat de Barcelona), tots ells limítrofs amb Al-Andalus. Poc a poc, aniran donant-se les condicions per la expansió d'aquests regnes cap el sud. L'església i les ordres religioses actuaran com a punta de llança, fundant abadies i monestirs, junt a tot un seguit de xicotetes esglésies i ermites, en un paisatge fonamentalment rural, i on el ambient de croada afavoreix encara més la evangelització dels nous territoris i persones. Seran moltes les advocacions als sants auxiliadors, entre els quals es troba sant Blai, repartides pels vells edificis eclesiàstics i territoris del nord, però també a les noves possessions que s'incorporen aprofitant el debilitament dels regnes musulmans del sud peninsular. Els sants s'han convertit en herois, admirats i proposats com ideals humans i espirituals, o intensament invocats com a protectors i terapeutes.

A partir d'aquest moment ens trobarem monestirs, esglésies, ermites, oratoris i capelles amb l'advocació de sant Blai arreu dels territoris que van incorporant-se al domini de les monarquies hispàniques. Hi ha bons exemples a la Rioja, Soria, Guadalajara, Salamanca, Saragossa, Teruel, Tarragona, Castelló, Toledo, Conca o Extremadura.

En el cas de valència, el Sínode Episcopal de l'any 1320 senyala la celebració de sant Blai com a festivitat de precepte a tota la diòcesi valentina, per tant la seua devoció deuria estar prou arrelada al fervor popular.

Però serà, sobre tot, a partir del segle XVI, que assistirem a un nou procés d'exaltació dels sants, derivat del moviment contrarreformista emanat de les doctrines del Concili de Trento (1545-1563), perquè la Reforma Protestant negava, entre altres coses, la capacitat intercessora dels sants, tant al seu culte, com de les relíquies o de les representacions iconogràfiques. Concretament el decret de la sessió XXV sobre el culte de les relíquies dels sants i de les sagrades imatges potenciarà les tradicions existents des de la antiguitat cristiana i va contribuir a un desenvolupament més ferm de tal forma d'espiritualitat. Felip II, com a cap destacat de l'Imperi, va ser un dels monarques que més interès va tindre per aquests tipus d'objectes. Se instauraren infinitat d'altars i reliquiariis nous, i les festes dels sants tingueren una nova embranzida així com las cerimònies relacionades amb les seues relíquies.

Serà des d'aleshores que podrem trobar aquesta advocació per tots els racons de la geografia peninsular, també a les Illes Balears i les Canàries, fins i tot als territoris i regnes americans incorporats a la monarquia hispànica des de el seu descobriment al 1492.

Tornarem a observar com la devoció a sant Blai arriba a llocs on les comunitats cristianes son incipients, en contextos culturals si no hostils, si diferents al cristià europeu, és el cas dels llocs de senyoriu amb una població fonamentalment musulmana a la península, els guanxes a les Canàries, o les poblacions indígenes al continent americà. Un cas simptomàtic del que estem dient serà trobar-nos aquesta devoció al nucli espiritual i administratiu del imperi inca del Perú, ens referim al barri de sant Blai a la ciutat de Cuzco. Com també l'inici del seu culte a moltes parròquies, entre la que cal destacar la de Potries. Las relíquies, per tant, serviran per reforçar un nou espai sagrat guanyat als infidels.

ELS ORIGENS DE LA DEVOCIÓ A POTRIES

Seguint el esquema del apartat anterior es probable que la devoció a sant Blai arribaria al territori saforenc poc després de la conquesta cristiana al segle XIII.

Però, si això haguera segut així, el seu culte i devoció es localitzaria a una de les esglésies de les incipients viles de població cristiana que, des

d'aleshores, anava consolidant-se a un territori poblat fonamentalment per musulmans. I amb tota seguretat, a una de les viles donades als nous senyors territorials, que exerciran a partir d'aquest moment un paper preponderant en un nou context cultural i polític.

Tenim un exemple del que estem parlant en el cas de Borriana, conquerida per Jaume I l'any 1233, i on, diu la tradició que, uns anys després la població cristiana va ser salvada de morir ofegada en una gran avinguda del riu Sec, i que sorprenentment van trobar al mateix riu una taula pintada amb el retrat de sant Blai, atribuint-li a la intercessió del sant la seua salvació miraculosa, serà sant Blai el patró i protector de Borriana. Els cristians necessiten models de santedat, a la vegada que protecció davant els contratemps, i seran els sants auxiliadors els més aclamats.

En el nostre cas, pot ser els senyors territorials tindrien alguna cosa a veure. De fet, l'ambient de croada de la conquesta, com ja hem comentat, anava aparellat a la fundació de noves esglésies i monestirs als territoris ocupats (recordem el monestir cistercenc de la Vallgigna, o les esglésies de

Gandia, Oliva, Palma,...), i els cristians portaren amb ells un nombre significatiu d'imatges i sants que els serviren per consagrar els nous espais cristians i per fixar una població fidel i temerosa de Déu. Concretament a Oliva es conserva una d'aquelles imatges que els primers cristians portaren durant la conquesta, ens referim a la magnífica talla en fusta policromada de la Mare

de Deu del Rebollet, i que fins el segle XVI estigué a la capella del castell del Rebollet, destruït per un terratrèmol.

Un altre cas el trobem a la Seu de Gandia. On sabem hi havia des de finals del segle XIII una capella amb l'advocació de sant Blai, amb un benefici fundat per Sancho Ruiz de Corella abans de l'any 1355, i que encara l'any 1558 sabem es beneficiari el prevere Gaspar Pinyol. Un altra noticia ens parla de les

reformes executades a l'altar i “*capella de Sent Blay*” de la seu de Gandia, entre els anys 1569 i 1575 (veure, Llibre sobre la Seu de Gandia).

Amb tot, ens sembla més que improbable, que a Potries es donara el culte al sant després de la conquesta, per que Potries era una alqueria musulmana més de les disseminades arreu de les terres que depenien dels castells saforencs (Bairen, Rebollet, Palma, Vilallonga, Borró, Vilella), més concretament perteneixia al castrum de Rebollet. Aquest territori, el de Rebollet, va estar donat pel monarca Jaume I a un dels seus cavallers de confiança, anomenat Carròs, que com altres acompanyà al monarca en les campanyes de conquesta del que serà el futur regne de València. La donació va estar confirmada el dia 10 de juny de l'any 1252, encara que ja era efectiva des de feia uns anys:

“...donamus...vobis Carrotio filis Comitis Alamandi et vestris in perpetuum castrum et Vilam que dicitur Reboile et Rahalum de Benoflach et Rafalcofer et Rahalum Rabat et Alcheriam de Oliva et Mediona et Elcha et Alhadedi, Benirrama, Benimacharet, Putries et omnes alias alcherias et raphallos ultra presentes terminos de Candia versus Reboile et ultra terminos de Palma, et de Villa-longa et de Galliner et de Pego, terminos suis ....., montibus, planis, aquis, lignis, furnis, molendinis,... ». Copia s.XVI, AHN, Secció OSUNA, Lligall 597.

Per tant, Potries abans de la conquesta constituïa un nucli de població musulmana dependent del castell de Rebollet i, com a altres pobles de la comarca, així va continuar durant quasi quatre-cents anys conservant els seus costums i religió, però des d'aleshores, com a vassalls sota el domini dels senyors cristians.

Inclús pot ser que en els anys immediats a la conquesta Potries acolliria a més població musulmana d'altres llocs, segurament per la seua situació entre la rica planura conreable i els espais pròxims a la muntanya. De fet, sabem que Jaume I atorga a Mossèn Carrós, senyor de Rebollet, un privilegi “*de tenir e poblar en Rebollet i son terme cent cases de moros*”, donat en la ciutat de Morella el 20 de gener de 1250; aquesta referència apareix a un inventari de títols i documents del comtat d'Oliva elaborat l'any 1552 pel notari Alfonso Salelles (AHN, Secció OSUNA).

Però a hores d'ara, no tenim constància documental de cap lloc de cristians a aquest territori del Rebollet (fonamentalment Oliva o la Font) on hi haguera una devoció a sant Blai als segles baix medievals, però això no vol dir

que no hi fora possible. Tornant a l'argumentació anterior, podria ser que uns altres senyors de la baronia de Rebollet s'encarregaren de portar aquesta devoció des d'altres terres, i això tant sols és una hipòtesi, per que com hem vist si que està documentada la devoció a l'església de santa Maria Gandia, i sospitem que també degué de ser així a santa Maria d'Oliva, o a l'església del castell del Rebollet o, inclòs, a la de La Font.

Aquesta segona hipòtesi estaria avalada per una serie de fets; l'11 de setembre de 1382 es dona la venda judicial de la baronia de Rebollet i Oliva, amb els llocs de la Font, Rafelcofer, Potries i Elca, a la Reial Audiència de València, a favor de Ramon de Riusec,;

".. Barónía de Rebollet y Oliva, Castillo de Rebollet, villa de Oliva, lugar de La Font, y las alquerias de Rafelcofer, Potries y Elca, con todos sus edificios, tierras, montes, aguas, derechos y jurisdicciones civiles y criminales,..". (AHN, Secció OSUNA).

Una germana d'aquest, Ramoneta de Riusec, es casarà amb Pedro de Centelles, aleshores senyor de la baronia de Nules, i on hem pogut comprovar aviat hi existeix una gran devoció al sant, no de bades Borriana està en el context territorial d'aquesta baronia. Es probable que Gilabert de Centelles, fill de Pedro i Ramoneta, hereu i senyor des de 1387 de la baronia de Rebollet i Oliva, hi fora el responsable de que la devoció a sant Blai arribara a les acaballes del segle XIV, o, podria ser, durant el segle XV de la ma de qualsevol dels influents membres d'aquest noble llinatge, que rebran l'any 1449 del monarca Alfons el Magnànim el títol de comtes d'Oliva, en la figura de Francesc Gilabert de Centelles.

De fet, en el cas de Oliva la devoció ens relaciona en altres països i territoris durant l'esponerós segle XV. Aquest mateix monarca, Alfons el Magnànim, es el conqueridor del sud d'Itàlia, el regne de Nàpols es convertirà en una influent cort del mediterrani, sota la corona d'Aragó, i els Centelles són protagonistes d'aquest singular període de la nostra història. Van formar part de la noblesa que acompanyà al rei en les seues campanyes, i sabem van passar temps a les terres italianes, d'on obtingueren importants donacions. Hem vist com a esta regió el culte a sant Blai i les seues relíquies ve de molt antic, el cas de Maratea, Amalfi o Ragusa, aquesta darrera a l'illa de Sicilia, ho testifica.

Siga com siga hi han notícies de que a Oliva es celebrava la festivitat de sant Blai, amb un porrat el dia del sant, i nosaltres personalmentensem que el

culte al sant degué d'existir des de ben promte, i que pot ser la llum de nous documents ho demostre.

Quasi res coneguem de com van ser els segles baix medievals al nostre poble, els censos de població elaborats just al moment de l'expulsió dels moriscos, com el de Caracena de 1609, ens dona una xifra de veïns per a Potries de 108 "*cristians nous*", es a dir un total aproximat de 416 habitants, tots ells moriscos. Per tant, ens trobem davant d'un lloc de senyoriu que durant segles va estar habitat per mudèjars, que eren els musulmans que sota domini cristià mantenien els seus costums i religió. Aquestos, com els de la resta dels pobles al medi rural on hi havien comunitats d'aquestes característiques, de segur farien una molt bona llavor com a agricultors, però també degueren de dedicar-se a altres activitats, com l'artesania i el comerç, com seria el cas de la fabricació de recipients de ceràmica a la cantereria de Potries on treballarien de segur els habitants musulmans, i pot ser també es dedicarien a la comercialització de la producció. La historiografia que estudia aquestes minories els destaca com excel·lents artesans de la fusta, de la terrisseria i de la confecció tèxtil, d'entre altres activitats. Tot i que sotmesos a un estricte règim senyorial, on el senyor és el gran propietari, d'ell es la terra, la partició dels fruits o els monopolis, com son les tendes, els forns, els molins, les tavernes, les carnisseries o les cantereries; i també exerceix tota la jurisdicció, tant civil com criminal. Però, això i tot, mantenien una organització social pròpia representades en l'Aljama, i les seues pràctiques religioses de l'Islam, també tenien el seus representants públics com l'alamí o l'alfaquí.

Amb tot sempre hi hagué un recel per part del cristians respecte a les pràctiques religioses dels mudèjars, i en ocasions van intentar evangelitzar-los i convertir-los, qüestió que culmina amb la Real Cèdula de 1502 que obliga al bateig del mudèjars de Castella, i després l'any 1526 es fa extensiva als de Aragó i València, després de les conversions a la forçosa de les Germanies de 1520. Des d'aleshores els mudèjars passen a denominar-se moriscos, que seran els musulmans que es veuen obligats a acceptar el cristianisme, o be a fugir dels regnes cristians. Tot això va acabar tràgicament l'any 1609 amb el decret d'expulsió dels moriscos.

Durant tot el segle assistim a un llarg procés per a l'evangelització i conversió dels moriscos. Coincidint amb un moment d'especial esplendor a la

diòcesis de València a la meitat del segle XVI. Els arquebisbes Santo Tomas de Villanueva i Sant Joan de Ribera, junt a D. Martín Pérez de Ayala o les aportacions doctrinals de Juan Bautista Aynes, conegut com el Venerable Agnesio, s'encarregaren de realitzar la reforma del clergat a la diòcesis, deixant una profunda i duradora empremta pastoral y apostòlica, reafirmada pels posteriors sants Francisco de Borja, Pascual Bailón i Luís Bertrán, o els Beats Andrés Hibernón i Gaspar Bono, de tots ells cal destacar la relació de Francesc de Borja i Andrés Hibernón amb Gandia i la Safor. També aquest procés està caracteritzat pel paper evangelitzador dels Jesuïtes, Dominics i Franciscans, en un ambient de recolliment i misticisme. De fet a la Safor, i més concretament a Gandia, hi ha un intens moviment per a la conversió i eradicació de les pràctiques islàmiques, encapçalat per la figura de Bernardo Pérez de Chinchón, però això és un altre tema.

Nosaltres personalmentensem que molt probablement aquest fet fora determinant en l'inici de la devoció de sant Blai a Potries, es a dir que el poble estiguera habitat per moriscos que calia evangelitzar. Hem vist durant les argumentacions anteriors, que aquest models de santedat, els dels sants auxiliadors i les seues relíquies, han segut determinants al llarg de l'història per la consolidació de la fe cristiana a nous territoris, i per l'evangelització de les gents paganes. A més a més, el culte a les seues relíquies servirà per reforçar nous espais sagrats guanyats als infidels. Però, que diferència al llogaret morisc de Potries d'altres similars, per que hi arribara ací la relíquia?. La resposta, pot ser, tinga relació amb el fet de que al nostre municipi es documenta una influent família morisca, els Boamit; de la qual coneixem algunes dades rellevants, en paraules de Gabriel Ciscar Pallarés:

".. es en Potries donde encontramos una familia donde confluye, la actividad comercial, el crédito y la propiedad: los Boamit. Uno de ellos Michel compra 306 formas de azúcar al Duque de Gandia en 1599-1600 por 1.244 L; aparecen reiteradamente como acreedores, Michel y Andrés tienen propiedades en la misma Potries, en cuya casa, según los administradores del Duque se encontró tras la expulsión, a fines de septiembre de 1609, azúcar por varios miles de ducados, dinero y considerable cantidad de miel, aceite y ropa. Michel y Andrés Boamit exportan azúcar, seda y otros productos a Aragón."

El seu poderiu econòmic estaria fonamentat en la possessió enfiteutica i cultiu de la terra, pot ser també en la ramaderia, però especialment per la seua dedicació al comerç del sucre com hem vist. Com ocorria amb altres famílies

d'aquestes característiques, degueren d'assumir els càrrecs públics de les comunitats locals a les que perteneixien, i segurament representarien veladament l'autoritat religiosa musulmana. Aquesta darrera afirmació estaria avalada per una magnífica troballa ocorreguda a una casa de Potries l'any 1789, es tracta d'un interessant i valuós conjunt de llibres àrabs:

“En 12 de febrero de 1789 el ilustrado vecino de la ciudad de Gandia, Don Joaquín Linares Martínez, se vio en la obligación de notificar al primer secretario de Estado, conde de Floridablanca, que en el lugar de Potries, a una legua de la urbe valenciana apuntada (es refiere a Gandia), derribando una pared en la casa de Vicente Fuster, en el centro de aquella, se han encontrado dieciocho o veinte libros escritos al parecer en idioma árabe, entre los cuales se advierte uno a manera de misal con cubiertas de vaqueta, muy bien correado, como si acabase de hacerse, y los otros de un tamaño regular, bastante correados, de modo que se conoce han sido colocados allí de estudio y con mucho cuidado, en donde es regular estén desde tiempos de los Moriscos, por ser dicho lugar otro de los que habitaban”. (Revista Al-Andalus)

L'investigador Juan Bautista Vilar, considera el fons bibliogràfic àrab de Potries com el més important de quants tenen datats a l'àmbit valencià, qualificant-lo de biblioteca en comparació amb altres descobriments bibliogràfics similars. Seria lògic pensar que aquest conjunt bibliogràfic perteneixeria a una família establida al lloc de Potries, una família amb prestigi econòmic i social que assumiria els càrrecs públics de la seua comunitat, incloent l'autoritat religiosa, i com hem pogut veure encaixa perfectament amb les característiques dels Boamit de Potries. Inclòs, podriem pensar, pel volum i la qualitat suposada dels llibres, que els dirigents espirituals de l'aljama de Potries, a més a més de ser dipositaris dels preceptes de l'Alcorà, segurament exercirien una certa influència per la transmissió, també veladament, de la doctrina islàmica. I d'això segurament les autoritats religioses de l'època tenien constància o sospita, per tant es necessitaven nous arguments i recursos per actuar en un lloc on possiblement durant segles s'havia donat una certa permisivitat per a l'estudi, pràctica i difusió de l'islam.

En aquesta conjuntura, es va produir durant l'any 1535 una important rectificació o remodelació de les parròquies a la diòcesis de València, i Potries es constituirà des d'aleshores en una Rectoria de moriscos depenent de l'església d'Oliva. Podem suposar que es donaria una assistència espiritual dels habitants moriscos de Potries, per part d'un rector, però no tenim massa clar de quina manera ho faria. No serà fins l'any 1574 que es crearà la

parròquia de Potries sota l'advocació dels Sants Joans, independent ja d'Oliva i amb l'annex del lloc de Beniflà, i segurament en aquest moment es consagrarà algun altar o capella a sant Blai, en un edifici de nova planta, o be modificat, que es constituirà des d'aleshores com el nou espai sagrat i referent espiritual del municipi.

Per tant, i a mode de primera hipòtesi, ens trobem a finals del segle XVI amb un lloc de moriscos on s'ha consolidat un nou espai per al culte cristià, tot en consonància amb la reforma de la diòcesis valentina i el moviment contrarreformista que encapçala la monarquia hispànica, i on segurament per reafirmar la evangelització dels nous cristians arribats en el moment de consagració del temple la relíquia d'un sant molt venerat per l'església cristiana, sant Blai.

I això coincidiria amb un moment històric particular, com va ser la incorporació dels estats del Comtat d'Oliva a la casa dels Borja, ducs de Gandia. L'any 1551 el IV duc de Gandia, Francesc de Borja, ingressa en la Companyia de Jesús, deixant el títol del ducat al seu fill Carles de Borja i Castro, que poc abans (1548) havia casat amb Magdalena de Centelles i Folch de Cardona, germana del comte d'Oliva. L'any 1569 va morir Pere de Centelles sense descendència, les amplies possessions del comtat d'Oliva, tant al regne de València com a l'illa de Cerdeña, corresponien per herència a la seua germana Magdalena. Però es plantejaren reclamacions, amb un seguit de llargs i costosos plets, confirmant-se el dret de Magdalena a l'herència per sentència de l'Audiència de València (1581), ratificada aquesta pel Consell d'Aragó (1594). L'1 de febrer de 1595, Magdalena de Centelles i Folch de Cardona prendrà possessió de la Baronia, Castell i Terme de Rebollet. Culmina així una vella política territorial dels Borja, la d'incorporar sota el seu domini els senyorijs saforencs

Pere de Borja i Centelles, segon fill dels ducs de Gandia, reivindica els seus drets sobre els estats d'Oliva, rebent, ja al segle XVII, la vall de Cofrents i Aiora. Però nosaltres pensem que aquest personatge aspirava realment a heretar els territoris que formaven el nucli central del comtat a la Safor. Aquest personatge, segons testimonia Eugeni Ciscar Pallarés, es conegut o apareix als documents indistintament com Pere Centelles, Gilabert Centelles, o Ramon de Riusec. Trobem això, la utilització als documents oficials del cognom matern,

com un fet simptomàtic de les seues aspiracions, i podria ser que es deguera a que estimava realment, d'una banda, un territori on possiblement va passar llargues estades, i, d'altra, un noble llinatge que deuria de conèixer perfectament. De fet, segons un vell codicil, els hereus de la baronia de Rebollet i Oliva, estaven obligats a portar el nom de Ramon de Riusec, així consta en un document datat el 31 d'agost de 1387, en el qual Gilabert de Centelles declara *“acceptar la herència a benefici d'inventari de En Ramon de Riusech, señor de Rebollet i Oliva, son tío, que al seu testament li havia nomenat hereu, amb la condició de portar des d'aleshores el nom de Ramon de Riusech, i usar escut y armes...* (AHN, Secció OSUNA). Aquest codicil afectarà sempre a la transmissió de la senyoria de Rebollet, per tant, el nom de Ramon de Riusec estava reservat exclusivament pels senyors titulars de la baronia de Rebollet i Oliva, i així es pot identificar als documents referits a Oliva dels segles XV i XVI, on el senyor territorial s'anomena Ramon de Riusec seguit de un al·lies amb el seu nom vertader (Ramon de Riusec al·lies Gilabert de Centelles, per exemple).

Un altre fet que vindria a corroborar aquest desig de Pere de Borja, respecte la possessió dels territoris de la baronia de Rebollet, estaria en la construcció a Potries d'un nou palau rural, del qual sabem, Pere de Borja és el propietari l'any 1611, i que nosaltres pensem té una relació directa amb la possible arribada de la relíquia a l'església de Potries. El document descriu aquest singular edifici com *“una casa grande, nueva, con muchos aposentos y salas, tan buena como la mejor de todos aquellos estados”*. En un altre lloc, hem relacionat la construcció d'aquest nou edifici amb qüestions merament econòmiques, relacionades amb el control i fiscalització d'un conjunt de propietats que des d'aleshores els Borja tenen que administrar. El lloc

triat per aquest nou referent del poder senyorial al terme de Dalt va ser Potries, lluny dels centres que havien exercit el poder senyorial fins aleshores (Oliva, la Font d'En Carròs) i, tot just, al costat de les cases dels propietaris més significatius d'aquest lloc, els Boamit. Amb la intenció, segurament, de reafirmar el seu prestigi i poder front als vassalls dels nous territoris incorporats a la casa dels Borja, i més concretament per l'administració del propietari de la casa, Pere de Borja, que com hem vist aspira a detindre aquesta senyoria. Aquest magnífic immoble es hui la seu de l'Ajuntament de Potries i encara conserva un bon conjunt d'elements constructius i decoratius originals de la casa, i que res tenien d'envejar als emprats a altres palaus nobles de l'època (bigues de fusta, reixes de ferro i magnífics paviments ceràmics). A més a més, el carrer encara hui manté la mateixa denominació que tenia a principis del XVII, carrer de Boamit.

Podria ser que tots aquests factors descrits es donaren a la vegada, es a dir: una població morisca que cal evangelitzar; la consolidació d'un nou referent espiritual al poble amb l'església parroquial dels Sants Joans, que cal dotar de contingut; i uns nous senyors territorials que volen reafirmar el seu prestigi davant uns nous vassalls. I que de la ma d'aquests nous senyors arribara el culte i la relíquia de sant Blai a Potries.

Encara que queda una darrera possibilitat, i seria l'arribada del culte i la relíquia després de l'expulsió dels moriscos l'any 1609, i durant el procés de repoblació del lloc de Potries per part de població cristiana. Aquesta estava formada fonamentalment per persones d'altres llocs de la comarca, així com d'altres poblacions del regne de València, i també de Castella.

LA TRADICIÓ ORAL

L'arribada de les relíquies, com les de tantes i tantes imatges miraculoses, sempre ha estat envoltada de llegendes i rivalitats entre els pobles que volien acollir-les, i Potries no serà una excepció. Conta la tradició que, quan hi van arribar les relíquies del sant, va haver una disputa entre pobles per conservar-les. Es va decidir posar-les al coble d'uns bous per tal que decidiren on es quedarien. La

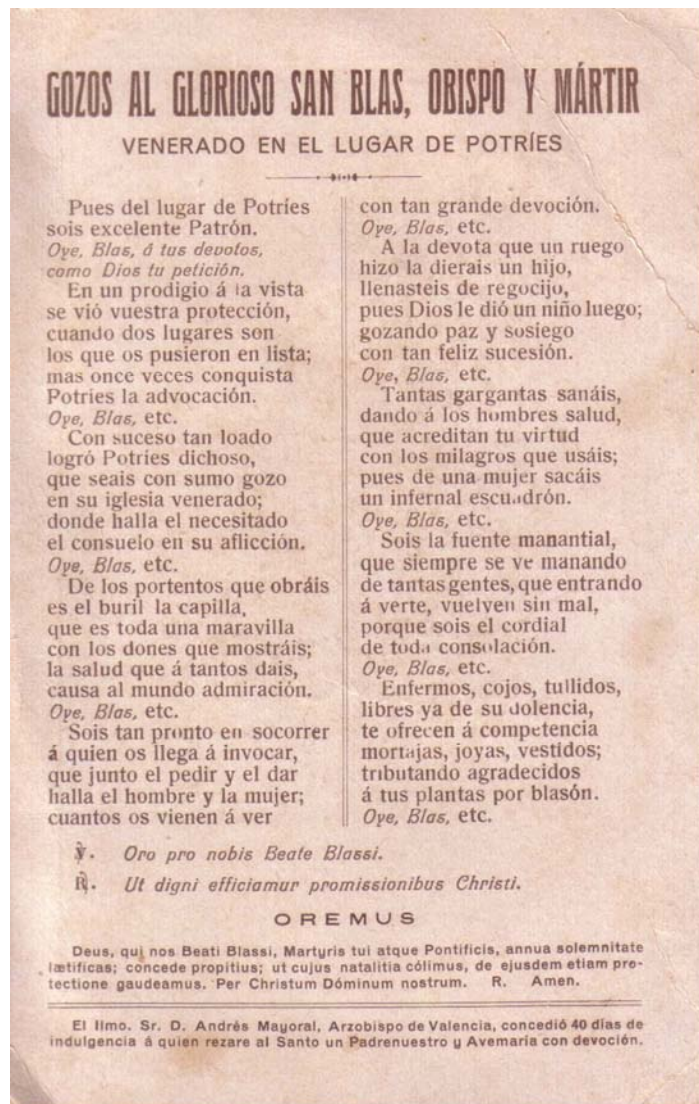
primera vegada els animals es dirigiren a Potries on es quedaren, però la protesta dels altres pobles va fer que es tornara a fer la prova. Fins a onze vegades anaren els bous amb les relíquies del sant a Potries, i allí quedaren per sempre a l'Església Parroquial dels Sants Joans. Justament aquest fets estan relatats als càntics o gojos que any rere any es canten al finalitzar la missa del dia 3 de febrer, festivitat de sant blai, durant el ritual de protecció, que consisteix en passar-se la relíquia per la gola.

Ja hem vist com en aquesta època es torna a produir un moviment d'exaltació dels sants, i de les relíquies, amb una acurat procés de propaganda fonamentada en les arts plàstiques i l'edició de llibres (com els d'Alonso de Villegas i Pedro de Rivadeneira) o estampes amb la iconografia trentina dels sants, molt en la línia del món i la cultura barroca que està imposant-se. Les estampes, i algunes imatges, pertanyen a la categoria denominada de preservació, i en aquesta època estan dotades d'un valor simbòlic i màgic, com era, per exemple, la preservació front les malalties dels seus posseïdors (coneguem l'existència d'un gravat de Sant Blai, realitzat a la segona meitat del segle XVI per Thomas de Len, a la col·lecció del Museu de les Feries a Medina del Campo).

Estem segurs que futures investigacions donaran més llum, i exactitud, al voltant dels orígens i desenvolupament del culte de sant Blai, i la seua relíquia, al lloc de Potries. Entenem que moltes de les afirmacions que hem fet, tant sols, són una sèrie de reflexions fonamentades en el procés històric que hem descrit, i que podrien, o no, estar encertades.

L'única referència històrica que podem aportar hui per argumentar l'antiguitat de la devoció al sant a Potries, ve determinada per una anotació marginal a una de les estampes del sant, queensem és del segle XIX, i que es conserva a la col·lecció d'imatges de e l'Ajuntament de Potries. La referida estampa presenta un gravat del sant a una de les cares i, a l'altra, el text dels gojos. En aquesta darrera part, apareix com a nota als peus del text la següent anotació, que diu així: *"El Ilmo Sr. D. Andrés Mayoral, Arzobispo de Valencia, concedió 40 días de indulgencia a quien rezare al Santo un Padrenuestro y un Avemaría con devoción"*. Si tenim en compte que Andrés Mayoral va estar nomenat arquebisbe de València l'any 1738, i va ocupar aquest càrrec fins la seua mort, en l'any 1769, hem de pensar que la celebració de la festa a sant Blai ja estava consolidada a Potries i deuria de ser prou popular molt abans de l'arribada de l'arquebisbe Mayoral a València en l'any 1738, per que se li concediren indulgències als fidels que hi participaren devotament.

LA FESTA. Romeria i Porrat.

*Sant Blai gloriós,
cura'ns la gola
I emporta't la tos.*

Una imatge de la festa i porrat de sant Blai ens la proporcionen una sèrie d'articles que apareixen al diari "*El Litoral*", publicat a Gandia a les darreres dècades del segle XIX. L'investigador J. Enric Gongga al seu llibre "*Les Festes de la Safor*" es va fer ressò d'aquestes notícies, transcrivint-les i donant-nos una magnífica descripció del porrat de sant Blai, a més a més, d'una aproximació a la seua significació i origen. Tot seguit nosaltres reproduïm part d'aquest text que ens trasllada a altres temps.

Després de presentar la festa religiosa, i descriure els productes i les parades del porrat, Gongga reflexiona al voltant del concepte de <fer camí>, del que suposa fer una romeria. Mostra un paisatge humà vuitcentista, on les persones vivien molt més aïllades als seus pobles, amb un ritme vital molt diferent de l'actual; on els mitjans de transport eren escassos i lents, i els camins o les incipients carreteres presentaven un estat prou dolent. Per això diu, "*Anar a una romeria potser fos l'única ocasió que tingueren moltes persones en tot l'any d'anar a un altre lloc, de relacionar-se amb una altra gent, de contactar amb el món exterior*", i aquest fet, podria ser una de les causes de la popularitat de la festa pertot arreu. "*S'anava a sant Blai a cavall i amb carro, a lloms d'una haca o a peu. La gent s'abillava amb les seues millors robes i, pels pobles, per on passaven les comitives, tothom eixia a les portes de sa casa per veure-les. Devia de ser tot un espectacle contemplar els animals, els carros, les gropes...tota la gentada que es desplaçava pels camins de la comarca*". A continuació, ens parla de com es divertia la gent després de l'obligada visita al sant protector, "*Era l'ocasió per divertir-se, en ocasions per transgredir les normes. És de suposar que la reunió d'una gentada tan bigarrada provocaria un alliberament dels costums, hi hauria una permissivitat en tots els aspectes (menjar, beure, cridar, fer l'haca, en qüestions sexuals..) que habitualment, i en els llocs de procedència de cadascú, no estaria*

permesa”. I així, transcriu part de la crònica del referit diari corresponent a la festa de febrer de l’any 1881:

*Què tropell, què ruido,
què rises, què mones,
quants mils de persones
nos porta eixe sant!
Què grupes, què adornos!
Què dolces promeses!
Què flames enceses
du el cor suspirant!
Tambors i panderos,
tahurs, pipanteros,
navaixes, pistoles,
rifas i demás,
tauletetes de rollos
coquetes i bollos,
a on poden gastar-se
els xics sons diners.
Bandúrries, guitarres,
bon suc de les parres,
cançons d’amorios
se escolten si es vol;
de tot te Potries
en estos tres dies,
pos velles i joves
van totes al vol.*

I continua el corresponsal: “..después de santificar la garganta orando al santo y recibiendo el contacto de su milagrosa reliquia, la endulzan con ricos turriones, sabrosos caramelos y exquisitos dulces; y entre uno y otro procedimiento, y con alguna libación del nectar de la vid, hay quien regresa dando un do de pecho que envidiaría Tamberlik y Gayarre...”. No cap dubte que es tractava d’una festa molt popularitzada, on la permissivitat i la relaxació dels

costums la feien multitudinària, i més quan aquesta relaxació afectava als esquifits costums sexuals de l'època;

*Els dolços se tiren,
en lànguid desmai;
els novios se donen
armetles mirades
pos la mare mira
l'ermita i sospira
per besar els restos
del màrtir sant Blai.*

*Els xics amb flautetes,
tambors, panderetes,
pitets i guitarres
i jocs mil i mil.*

*Els grans amb els sesos
com el foc encesos
al vore mil xiques
de gràcia gentil.*

*Visca Sant Blai de Potries,
bona festa i bon porrat,
el que no baixa borratxo,
baixa mig emborratxat.*

Per finalitzar aquest informe, a continuació exposarem part d'una entrevista realitzada a Potries a una de les persones encarregades de que el dia de sant Blai estiga tot a punt per la celebració religiosa a l'església parroquial, a través dels seus ulls farem un repàs al porrat de sant Blai a Potries durant el segle XX. I per últim adjuntarem un annex amb la programació i imatges d'un porrat actual.

Potries 23 de maig de 2007

Maria Estruch Frasquet, veïna de Potries C/ d'Enguix 5, naixcuda l'any 1937, ens informa que d'una manera altruista i des de fa més de 30 anys col·labora, junt a altres dones del poble (?), en l'organització de la celebració religiosa en la festivitat de Sant Blai a Potries.

(a la imatge Maria al centre repartint panellets beneïts, per darrere d'ella el rector està passant la relíquia per la gola dels fidels)

Ens diu que recorda sempre va ser així, un grup de devotes i voluntarioses dones del poble ajudaven al rector per tindre tot a punt a l'església el dia de sant Blai, amb motiu de la celebració de la missa. Encara que també ens comenta d'un rector que li deien Eduardo, quan ella tindria uns 10 anys, que s'ho feia tot ell.

Ella va començar als anys 70 del passat segle, quan va arribar com a rector al poble mossèn Josep Escrivà Gregori, el qual va introduir el costum

d'encarregar panellets al forn del poble, que beneïts durant la missa es repartien després entre els fidels. (diu que els propietaris del forn del carrer Boamit, José Guillem Morant i la seua dona, sempre han donat els panellets a l'església per a la celebració).

A l'hora de parlar de la festa ens introdueix la vespra de sant Blai, per que el dia 2 es celebrava la Candelaria, amb una missa nocturna i repartiment de candeles als fidels. Recorda que eixien en processó amb les candeles enceses per la placeta de l'església, i després cadascun es portava la resta de la candela a casa . *(Comença el ritus de protecció)*

Les dones havien de tindre per a l'endemà l'església neta i a punt per a la celebració de la missa amb el ritual de protecció del sant mitjançant la intercessió de la seua relíquia, motiu de la tradicional romeria que congregarà a un gran nombre de persones a Potries en pocs dies, devien doncs estar organitzades. Compren flors amb les donacions de persones devotes, que Maria s'encarregava de recaptar, i amb elles decoraven part del presbiteri i, sobre tot, un altaret ubicat a la part de l'epístola de l'altar major de l'església, on se situa la imatge del sant.

Aquesta imatge, que pensem es del segle XVIII, està situada la resta de l'any presidint l'altar de la capella de Sant Blai, construïda, durant la primera meitat del segle XIX, prolongant el creuer de l'església pel costat de l'evangeli.

També s'encarreguen de que hi estiguen a punt els panellets, els ciris del sant o les estampes.

En finalitzar la celebració eucarística les dones s'organitzen per repartir els panellets beneïts, cantar els gojos, vendre els ciris i les estampes del sant, i, sobre tot, per passar la relíquia durant tot el

temps que el temple estiga obert als fidels, fent torns on de vegades també participen homes.

Recorda que, des de menuda, sempre ha sentit cantar els gojos al sant, les dones per cantar-los se situaven invariablement en grup al creuer, del costat de l'epístola, tot just davant la porta d'accés a la sagristia, mentre que els fidels van passant-se la relíquia per la gola. Pot ser que ja des de el segle XVII, mitjançant les estampes, hi haguera una intensa difusió de la devoció al sant, on anirien impreses les oracions, molt en la línia de la cultura barroca de l'època. Hui en dia encara s'editen estampes, aquestes quartilles impreses ens mostren per un costat, la imatge del sant amb els seus atributs, el bàcul i mitra de bisbe, i la pinta de cardar del seu martiri; i d'altre el text imprès dels gojos que tradicionalment se canten al finalitzar la missa el dia de sant Blai.

Per tant, l'inici del càntic dels gojos constitueix el moment capital de la romeria de sant Blai a Potries, amb l'exaltació de la relíquia que confirma el ritual de protecció dels fidels que hi acudeixen a l'església.

Una vegada dins del temple les persones s'aproximen, poc a poc, a l'altar major del temple, on una persona de l'organització passa la relíquia del sant per la gola dels fidels. Físicament la relíquia és un fragment d'ós, que la tradició atribueix al sant, i està situat dins d'un reliquiari d'ampolla de plata durada de secció rodona i protegit per un cristall. Aquest xicotet reliquiari, a la vegada, queda acoblat dins d'un altre de majors dimensions de plata en el seu color, segurament obra del segle XIX, i que pensem

està construït a partir de dues peces, un calze de plata amb la inscripció "San Blas" a la base de la peça, sobre el que s'ha instal·lat un altre cos que imita un baldaquí sota el qual està el més menut, abans comentat, amb la relíquia. El

conjunt està dipositat durant tot l'any dins d'una fornícula situada tot just sota l'ara consagrada de l'altar major, no més eixirà del seu lloc sagrat per la celebració del porrat.

També fa memòria d'algunes persones que portaven un mocadoret per fregar-lo amb la relíquia i així posar-se'l al coll durant uns dies després de la festa, d'aquesta manera queden protegits pel sant (aquesta es una característica de la festa en altres llocs, com per exemple els tradicionals *cordons de sant Blai* que una vegada beneïts els fidels se'ls pengen al coll durant 9 dies en la romeria del sant a Bilbao, o la imposició de "*las gargantillas*" a la romeria de sant Blai a Ciudad Rodrigo).

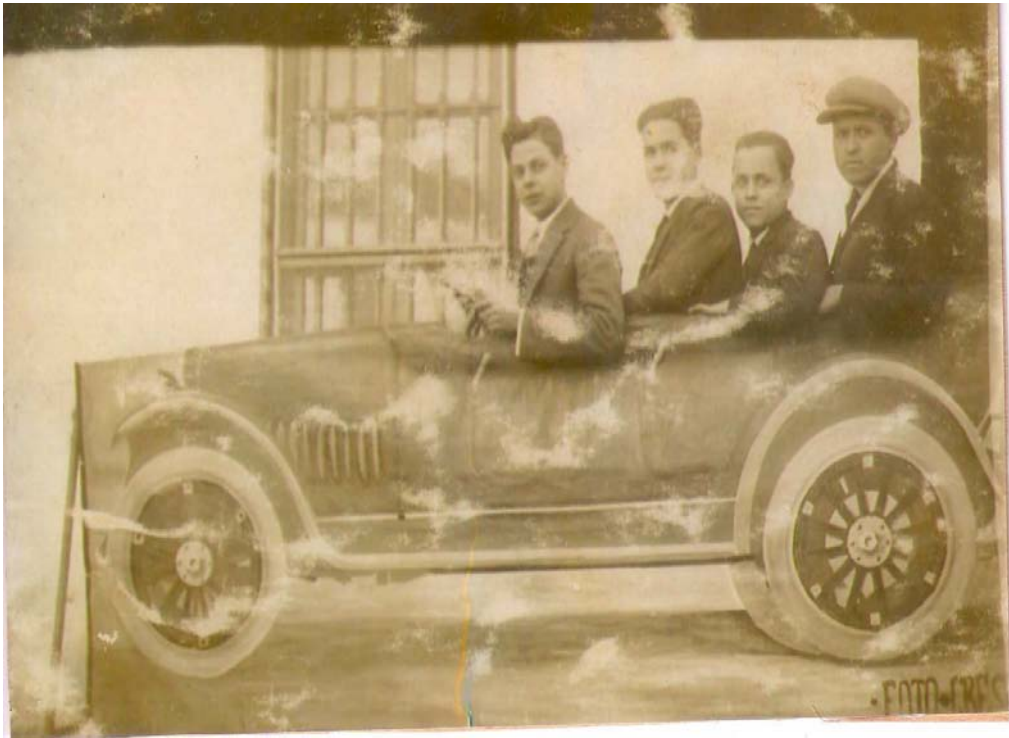
Una vegada s'han passat la relíquia agafen el panellet beneït durant la missa, per menjar-se'l o endur-se'l per algun familiar o conegut, i també deixen una almoina a la cistella situada tot just al mateix altar major, diners que serviran pel

manteniment de la parròquia i per organitzar el sant Blai de l'any següent. Moltes persones també encenien en aquests moments els ciris a l'altar del sant, hui els ciris els venen a les persones que ho demanen i be se'ls emporten a casa o els encenen i els deixen dins l'església. Ens diu Maria que la seua mare li va contar fa temps que als anys vint del segle XX es va intentar traure en processó al sant pel poble, però que no es va repetir per que li tiraven de tot a la imatge (llepolies, peladisses, etc), segurament a causa de la gran devoció i l'estat d'eufòria de la gent que estava de festa.

Després els visitants es disposen a gaudir de l'altra festa, la del porrat, bullici i diversió que s'escampa per tot el poble, com hem pogut veure mes amunt. Maria recorda que sempre a la plaça de l'església es posaven els fotògrafs ambulants, on era tradicional fer-se una foto, generalment en grup. Instantànies moltes vegades carregades d'humor, sobre tot pels decorats i les disfresses que hi portava el retratista (*seria convenient recuperar aquesta activitat al mateix punt on se desenvolupava, li donaria un caràcter més pintoresc i tradicional al porrat*).

A continuació, una serie d'imatges dels retrats característics del porrat.

Maria continua recordant que des de el carrer Major, antic carrer de la Carnisseria, començaven a situar-se a una banda del carrer les paradetes del porrat, on venien fonamentalment llepolies, joguets, torrons i fruits secs, escampant-se per la plaça del país Valencià, antiga plaça Major. També a la plaça hi instal·laven atraccions de fira com casetes de tir, les barques o les cadires, però més tard vingueren els cotxes de xoc, els carrusels, les nòries i les tómboles i començaren a ocupar la avinguda Constitució, antic carrer Barranc. Quan era més menuda, de xiqueta, recorda que també posaven una part de les atraccions de fira i alguna paradeta dispersa, a la pujada de l'ermita.

A continuació ens farem servir també d'algunes fotografies per intentar il·lustrar l'aspecte e imatge del porrat durant el segle XX que Maria, a l'igual que molts veïns de Potries ens han transmès a traves dels seus records.

A mode de suggeriment, seria molt convenient intentar buscar l'equilibri en la definició dels espais del porrat, de tal manera que els llocs on històricament s'han instal·lat les parades tradicionals recuperaren el cap de setmana del porrat eixe aspecte i sabor d'altres temps, tant el carrer major com a la plaça deuria de quedar restringit com un espai on es recrearia el porrat més tradicional, sense aparells de fira contemporanis, que deurien d'anar al recinte firal.

Singular imatge de la plaça Major, amb les tradicionals parades del porrat, és aproximadament l'any 1915.

Diverses imatges dels anys 60 del passat segle. A l'esquerra el porrat instal·lat a la pujada de l'ermita. A la dreta i baix, apareixen al fons les atraccions de fira a la plaça, són exactament les barques, que no faltaven en les festes dels nostres pobles.

A més a més, en aquesta fotografia i en les dues següents, ens apareixen uns personatges relacionats amb l'organització del porrat, aquesta darrera responsabilitat li pertocava a l'Ajuntament. Encara que sembla són els encarregats de la neteja del poble durant la festa, que ho eren, representen molt més dins l'organització. Primer hem de tindre en compte que l'Ajuntament estava obligat per llei a regular, inspeccionar i cobrar els llocs de venda pública al poble, i per aquesta raó cada dos o tres anys, es

subhastava públicament la gestió d' aquest impost o arbitri, per que un particular se'n fera càrrec. Per tant, la persona que s'adjudicava l'arrendament de l'arbitri municipal dels llocs públics de venda, tenia l'obligació d'organitzar la distribució i cobrament dels llocs públics de venda durant el porrat, que es conegut amb el nom de "el reparto". Fins i tot, com és el cas de les subhastes dels anys 1942, 1945 o 1947, l'Ajuntament fixava unes tarifes especials sobre els llocs i els productes de venda pels dies del porrat (els expedients ens informen dels preus i els productes que es venien als anys 40 al porrat). Hui en dia l'Ajuntament ha fixat el primer dilluns després del dia de la festivitat dels Reis Mags, per fer el reparto, que es desenvolupa a l'edifici consistorial, i la gestió del qual està a càrrec d'una persona vinculada a la fira, Juan Vallà. A l'esquerra de les imatges es troba Jesús Llacer Garcia, "Jesús el Sagal o el calçiner", que va ser durant una època l'arrendador d'aquest arbitri, i per tant l'encarregat del "reparto" del porrat (ens apareix per primera vegada en el període 1955-1957, i des del 59 fins el 63). Al seu costat, i en mig, ens trobem a Jose Bataller Morant, que va ser l'alguat municipal durant més de vint anys. I l'home a la dreta pot ser Crescencio Peiró

Imatge, amb els tres personatges abans comentats de nou a la plaça, i una caseta de tir al fons. Sabem pels expedients del arrendament de l'impost de venda pública, que fins l'any 1949 no es regula la tarifa que afecta a les atraccions de fira, com les barques, caballets o les tómboles.

A la fotografia superior, de principis dels 70, ens tornem a trobar amb els tres personatges, en companyia d'un grup de dones abillades per fer els bunyols de carabassa i vendre'ls tot just a la mateixa plaça. Hui encara són les dones les que se'n carreguen d'elaborar els bunyols per vendre'ls pel carrer i traure diners per les festes majors. Solen ser les dones vinculades als festers i festeres que són els encarregats, junt a les confraries, d'organitzar les festes cada any.

Imatges de la plaça als anys 70. Dalt un grup d'amigues junt a les parades del porrat. A la fotografia inferior es pot observar com al fons, per darrere de les parades, se situen els cotxes de xoc. És evident que estan introduint-se atraccions de fira electrificades i més modernes, substituint a les atraccions mecàniques antigues.

El volum d'aquestes noves atraccions farà que s'instal·len en espais més amplis del casc urbà, com és el antic carrer Barranc, on podem veure, per a l'època, els primers aparells de fira de grans dimensions. Baix un detall dels clàssics cavallets.

Potries, juny de 2007

Albert Vázquez Blanco

Tècnic de Patrimoni de l'Ajuntament de Potries